

Moby Dick – Hvalen

■ ERIK LANGFELDT >>> Kommuneoverlege og fastlege i Nordkapp

I sommernattssol og vindstille rett etter midnatt trengte en langtrukken, lavfrekvent blåselyd inn gjennom soveromsvinduet fra Barentshavet like ved. En diger hval gled ti meter ut fra flomålet og trålte et makrellstim. Regelmessig blåste den og hentet luft. De følgende dagene så vi dyret gjentatte ganger. En kaskelotthval, fikk vi senere vite. Verdens største tannhval, som også kalles spermasetthval. Opplevelsen brakte tankene tilbake til *Moby Dick*, den hvite hvalen av samme art, jaget i Stillehavet av kaptein Ahab på skuta Pequod fra Nantucket. Kapteinen hadde tidligere mistet et bein i kamp med kjempen. Han satset nå skute og mannskap på hevn.

Jeg leste historien første gang som gutt i *Illustrerte klassikere*, senere den eldre norske bokversjonen av denne store amerikanske romanen, og for få år siden den kritikerroste, nye oversettelsen ved Bjørn Alex Herrman. Han skal ha brukt et titall år på arbeidet.

Hvalfangeren og eventyreren Herman Melville ga ut boka i New York i 1851, fem år før Freud ble født og åtte år før Darwin hadde samlet seg til å gi ut *Artenes opprin-*

nelse. Ved forfatterens død var ennå ikke alle 3000 av førsteutgaven solgt, men siden 1920-tallet har romanen utviklet seg til en klassiker. Det er forbløffende at en 160 år gammel skrift kan oppleves så suggererende sterkt.

Boka har den berømte førstesetningen «Kall meg Ishmael», navnet på førstereisgutt og fortelleren gjennom store deler av historien. Hans beste venn blir den gjenomtatoverte kannibalen, mesterharpunereren og det gode naturmenneske Queequeg.

Teksten er dels inspirert av gammeltestamentlig språkføring. Det har vært diskutert og diskuteres fortsatt hva den egentlig handler om. Historien skildrer tidløse temaer: Kultur mot natur, vilje og skjebne, det gode mot det onde, mening mot intet. Melville er anerkjent for psykologisk innsikt forut for sin tid. *Moby Dick* ble dels sett som kritikk av den moderne sivilisasjonen og den pågående vestlige, kapitalistiske underleggelsen av den til da lite kjente verden. Det gis en omfattende redegjørelse for hvalens anatomi, for hvalfangstens prosedyrer og kravene til sjøman-

nens ferdigheter. Men det som gir teksten liv og gjør boka så fengslende, er det sammensatte lille skipsmannskapets skjebnefellesskap i jakten på en enorm, myteomspunnet organisme som kan befinne seg hvor som helst på verdenshavene. Hver tid kan gjøre historien til sin. Romanen er, som stor skjønnlitteratur, åpen for mangetydige tolkninger, der en nødvendigvis legger inn seg selv og sine egne erfaringer og eventuelt mangel på slike. Det finnes ulike illustrasjoner til boka. De av Rockwell Kent som kom i den engelske utgaven i 1930, er uovertrufne. Det ble antagelig for kostbart å ha dem med i den norske utgivelsen.

Ifølge Wikipedia er albinoer særlig kjent blant kaskelotthvalene. Arten kan bli 40–60 tonn og 15–20 meter lang. Kun hannene i størrelsen 14–16 meter går opp til arktiske strøk. Hodet er enormt (en tredjedel av totalvekten). Dyret skal kunne gå ned til 3000 meter og holde seg neddykket i 120 minutter.

■ ERIKLANGF@GMAIL.COM

